

Orthogeneze a povaha „pravosti“

Teilhardovo pojetí ortogeneze bylo kritizováno, protože bylo podezíráno z theistického předsudku jakési předem rozvržené a naplánované „geneze“; ve skutečnosti tu nejde na prvním místě o předpoklady (a eventuelní předsudky, tedy ani o předpokládanou jsoucnost Boha), nýbrž o otázku myšlenkové metody a její přípustnosti v daném kontextu. „Pravý vznik“ (či „původ“ atd.) nemusíme nutně chápat tak, že tu „pravost“ vidíme zajištěnu něčím pevným a jsoucím (a tudíž de facto minulým), nýbrž že tu „pravost“ zcela zbavíme zátěže jakékoli jsoucnosti i danosti, ale že jinak a nově pochopíme jednak jako „ne-jsoucnost“, ale také jako situační „závaznost“, „normativnost“ ne-jsoucího pro určitý rozsah, toho, co se právě děje. To nás ovšem nutně vede k závěru, že tzv. budoucnost není prázdná a že se do ní nezapisuje jen to, co zbývá (jako relikty) z minulosti a eventuelně „aktivita“ nějakých subjektů (pokud ji akceptujeme - ovšem i to je problém, který je nutno vyjasnit, neboť odkud se bere tato „nová“ aktivita, neodvoditelná z minulosti?). Protože však tato ne-prázdná budoucnost je zvnějšku nepřístupná, neboť dosud zůstává neuskutečněná a tedy bez vnějšku (bez vnější stránky), můžeme na ni jen dodatečně usuzovat, a to až po jejím uskutečnění. Její uskutečnění se však děje v souvislosti a návaznosti na situaci, tedy i na tom, co právě „jest“, ale také na tom, co „zbylo“ jako relikty z toho, co už se stalo a co uplynulo. V tom, co „právě jest“ hraje základní úlohu příslušný subjekt, neboť právě v něm a skrze něho se „děje“ uskutečňování. Subjekt však není žádný automat, ale může být aktivní správně nebo chybně. A takové případné „chyby“ může dělat může se jich „dopouštět“) nejen v závislosti na nepřesném nebo vadném reagování na předmětné okolnosti, nýbrž také v důsledku nedostatečné „vnímavosti“ vůči nepředmětným „výzvám“, bez nichž o nějaké „ortogenezi“ nelze mluvit.

(Písek, 120803-1.)